

IKBY SİYASETİNDE KRİZLER VE SEÇİM

FEYZULLAH TUNA AYGÜN

Uzman ORSAM

“

Irak'ta 2021 yılında yapılan seçimlerin ardından KDP ve KYB'nin farklı kamplarda hükümet olmak üzere politika belirlemesi iki partinin arasındaki ayrışmayı daha da yoğunlaştırmıştır.

”

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) hem bölgesel dinamikler hem de Irak dinamiklerinden etkilenerek çok boyutlu kriz dönemi içerisinde. Ekonomik alandan yönetime, güvenlik sektörüne kadar birçok çözülmeyi bekleyen sorun bulunmaktadır. Farklı alanlardaki sorunların varlığı Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) arasındaki olası çözüm yöntemlerinin daha karmaşık bir hâle gelmesine neden olmaktadır. Buna rağmen sorunların belli ölçüde kontrol altında tutulmaya çalışılması siyasi sürecin devam edebilmesini sağlamaktadır.

IKBY'nin başat iki aktörü olan Erbil merkezli KDP ve Süleymaniye merkezli KYB arasındaki gerilimler, federe yönetimi etkileme potansiyeline sahiptir. Ancak bunun

ötesinde Irak 2023 federal bütçe yasasında yaşanan tartışmalar gibi gelişmeler de iki parti arasındaki sorunları daha karmaşık hâle getirmektedir. Ancak federal bütçe-deki IKBY payı hakkında uzlaşmaya varıldığının IKBY Maliye Bakanı Avat Cenab Nuri tarafından açıklanması, yasalama sürecinde ilerleme sağlandığını göstermiştir. Bu gelişmeye rağmen Erbil-Bağdat merkezli müzakerenin önümüzdeki dönem içerisinde bütçe payının paylaşılması amacıyla Erbil-Süleymaniye merkezli bir hâl alması beklenmektedir. Zira Irak Federal Bütçe Yasası'nın IKBY bütçe payını yüzde 12,67 olarak açıklaması kısıtlı kaynakların paylaşılmasının ortaya çıkardığı sorunları tekrar gün yüzüne çıkarabilir. Diğer yandan IKBY bütçesinin nüfus oranı itibarıyla daha yüksek olmasını savunan IKBY'nin istediği bütçe payına ulaşamadığı görülmüştür. Buna rağmen özellikle hidrokarbon yasasının çıkartılması ile IKBY'ye merkezi bütçe harici gelir oluşturulmasının önü açılabilir. Ancak Süleymaniye merkezli petrol ve doğal gaz sahalarının Erbil'e oranla daha verimli olduğu bilinmektedir. Bu durumda ise KDP ve KYB'nin ortak çalışması kaynakların verimli şekilde kullanılabilmesine uygun bir zemin oluşturabilir. Diğer taraftan iki parti arasındaki özellikle 2021 seçimlerinin ardından görünürlüğü artan çok boyutlu sorunlar bu du-



ruma yönelik tehdit oluşturmaktadır. Irak'ta 2021 yılında yapılan seçimlerin ardından KDP ve KYB'nin farklı kamplarda hükümet olmak üzere politika belirlemesi iki partinin arasındaki ayrışmayı daha da yoğunlaştırmıştır. KDP, Sadr Hareketi ve Sünnilerden oluşan Egemenlik Koalisyonu ile ittifak kurarken KYB, Sadr Hareketi dışındaki Şii siyasi partilerin oluşturduğu Şii Koordinasyon Çerçevesi ile hükümeti kurmak istemiştir. Ancak Sadr Hareketi'nin isti-



fasıyla bloklar, Devletin İdaresi Koalisyonu'nda yer almış ve dolayısıyla bu partiler de aynı blok içerisinde buluşmuştur. Bu duruma rağmen her iki partinin de Irak cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday çıkartması ayrışmanın boyutunu göstermiştir. Seçim sonucunda ise her iki partinin de ilk adayının seçilemediği görülmüştür. Buradan hareketle iki parti arasındaki gerilimin Bağdat siyasetinde zirve noktasına ulaştığı, ancak iki partiyi de doğrudan tatmin

eden bir sonuca ulaşamaması sorunların Bağdat'tan IKBY siyasetine kanalize edildiğini söylemek mümkündür.

SEÇİM YASASI TARTIŞMALARI

Bütçe sorunu ve oluşturduğu mali yönetim krizine ek olarak iki parti arasında seçim yasası çerçevesinde de tartışmalar sürmektedir. Bu kapsamda seçimlerin, Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu seçmen kütüğü üzerinden yapılması

ve tek seçim bölgesi olan IKBY'nin seçim bölgelerine bölünmesi konusunda KDP ve KYB arasında uzlaşma sağlanmıştır. Bu uzlaşma doğrultusunda KDP ve KYB yetkilileri, IKBY'de siyaset yapan diğer siyasi partilerle de görüşmeler yapmış ve uzlaşmanın zeminini genişletmiştir. Buna rağmen 100 genel sandalyeye sahip olan IKBY Parlamentosundaki 11 kota sandalyesinin statüsü tartışma konusu olmuştur. KYB, Erbil tabanından seçilen bu temsilcilerin, KDP ile



yakın pozisyona sahip olması nedeniyle siyasi temsilde dengesizliğe sahip olduğundan şikâyet etmektedir.

“

KYB üyesi bakanların IKBY Kabine toplantılarına katılmaması iki taraflı gerginliğin sürdüğü bir diğer konudur. IKBY Başbakanı Mesrur Barzani'nin, “KYB'li bakanlara kabine toplantılarına katılmaları için davet etmemize rağmen partilerinden izin verilmediği için katılmıyorlar” açıklaması da bu duruma bir örnektir.

”

Diğer yandan 2018 IKBY Parlamento seçimlerinde 45 sandalye

kazanan KDP'nin bütün azınlık temsilcilerinin desteğini alabilmesi durumunda tek başına hükümeti kurabilecek düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak bu aritmetiğe rağmen KDP'nin azınlık temsilcilerine ek olarak KYB ve Goran Hareketi'nin de katıldığı bir koalisyon hükümeti kurması, bahsedilen aritmetiğe rağmen bölgenin yönetimi açısından Süleymaniye merkezli partilerin önemini göstermektedir. Öyle ki KDP, Süleymaniye merkezli denge açısından KYB veya Goran Hareketi arasında bir tercih yapmadan her iki partinin katıldığı bir hükümetin kurulmasını sağlamıştır. Ancak KDP, bu tutumuyla hem bölgenin yönetilmesini kolaylaştırdığı gibi Goran Hareketi'ni tercih ederek Süleymaniye'deki güvenlik kurumlarını da yöneten KYB'yi göz ardı

edemediğini göstermiştir. Ayrıca Goran Hareketi'nin de hükümette temsil edilmesiyle Süleymaniye tabanını KYB'nin tek başına temsil edemeyeceği mesajını vermiştir.

DİĞER SORUNLAR

KDP ve KYB arasındaki sorunların seçim sistemi tartışmaları ve Ekim 2023'te yapılması beklenen parlamento seçimleri ile birlikte sorunların daha karmaşık hâle geldiği söylenebilir. Bu maddelerden bir diğeri ise Peşmerge güçlerinin IKBY Peşmerge Bakanlığı bünyesinde birleştirilmesinden oluşmaktadır. 2017 yılı itibarıyla Peşmerge güçlerinin üçte birinin bakanlık bünyesine dâhil edilmesine rağmen yaklaşık 100 bin peşmergenin hâlen partilere bağlı faaliyet gösterdiği bilinmektedir. 2022 yılının son-

larına doğru ise üçte birlik oranın yarıya yaklaştığı açıklanmasına rağmen sürecin hızlı şekilde ilerleyemediği görülmektedir. ABD öncülüğünde IŞİD'e karşı kurulan koalisyonun peşmergeye desteğini sürdürmesi için birleştirme sürecinin devam ettirilmesini istemesi, süreç üzerinde baskı oluşturmaktadır. Ancak hem KDP hem de KYB açısından sürecin ilerletilmesi partilerin etkinliğini azaltacağı düşüncesiyle bakanlığa yönelik de bir baskı yapıldığı görülmektedir. Hatta KYB üyesi IKBY Peşmerge Bakanı Şoreş İsmail Abdullah, hükümetteki partilerin bakanlığa müdahalesini durdurmadığı takdirde görevinden istifa edeceğini açıklamıştır. Ayrıca 2022 yılında bir sene içerisinde birleşme sürecinin tamamlanmasına yönelik takvim açıklanmasına rağmen bölgenin seçim gündemine girmesiyle birlikte sürecin ilerleyişinin belirsiz hâle geldiği söylenebilir. Bu gerilimlere ek olarak KYB üyesi bakanların IKBY Kabine toplantılarına katılmaması iki taraflı gerginliğin sürdüğü bir diğer konudur. IKBY Başbakanı Mesrur Barzani'nin, "KYB'li bakanlara kabine toplantılarına katılmaları için davet etmemize rağmen partilerinden izin verilmediği için katılamıyorlar" açıklaması da bu duruma bir örnektir. Kabine oturumlarının KYB'li bakanlar tarafından boykot edilmesi bölgesel yönetimin meşruiyetini sorgulanabilir bir hâle getirdiği söylenebilir. KYB açısından bakıldığında ise bu durum süren müzakerelerde bir kaldrâç olarak kullanıldığını göstermektedir. Zira KYB Başkanı Bafel Talabani de "KDP'nin iş birliği çerçevesinde çalışmaması durumunda

kaybedeceğini" söylemiştir. Ancak başta bütçe ve seçim yasası tartışmalarında KYB tarafından kabul edilebilir bir ilerleme olmasının ardından boykotun sonlanması beklenebilir.

“

Kronikleşen sorunlar, seçimlerin ardından hükümet kurulma sürecini ve sonrasını etkileme potansiyeline sahiptir.

”

BEKLENTİLER

KDP ve KYB arasındaki sorunların çok boyutlu olduğu görülmektedir. Ancak iki parti arasındaki tarihsel sorunlara ek olarak siyasi sürecin devamını sağlayabilecek asgari boyutta uzlaşmaya varılabildiği ve bu şekilde sürecin IKBY'de ilerleyebileceği görülmektedir. Ancak başkanlık, başbakanlık ve güvenlik bürokrasisi gibi pozisyonlarda KDP'nin ağırlığının artması iki parti arasındaki dengenin de bozulmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan partilerin başta sahip olduğu Peşmerge güçleri nedeniyle bir diğerini göz ardı etmesi de beklenemeyecektir.

Bozulan bu dengeye rağmen yeni durum çerçevesinde partilerin diğerini kontrol etmek amacıyla girişimlerde bulunması beklenebilir. Ayrıca, özellikle KDP'nin seçimleri 2023 yılı içerisinde yapılması yönündeki iradesi, KYB'nin kabul edebileceği bir noktada seçim sistemi konusunda uzlaşmaya varılabilmesinin önünü açmaktadır. Bu konuda uzlaşma sağlanması ise seçimlerin yapılmasına yönelik dinamiklere katkı sunmasına ek olarak iki parti arasındaki çok boyutlu

sorunların kalıcı çözümüne bir fayda sağlamayacaktır.

Buradan hareketle iki parti arasındaki sorunların kronikleşen yapısı hem Erbil hem de Bağdat siyasetinde yeni yüzleşmelerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Yeşil bölge ve sarı bölge olarak ifade edilen partilerin kontrol ettiği Süleymaniye-Halepçe ve Erbil-Duhok arasındaki yatırım farklılıkları da KYB'yi zor duruma sokmaktadır. Zira özellikle Erbil'de özel sektör yatırımlarının arttığı görülmekle birlikte Süleymaniye'nin istenilen düzeye ulaşamadığı söylenmektedir. Bu anlamda KDP içerisinde gerilimlerin olduğu bilinmekle birlikte liderlik konusunda açık tartışmanın olmaması partiyi ve etkili olduğu bölgeyi daha istikrarlı hâle getirmektedir. Diğer yaka olan Süleymaniye'de ise KYB'nin haricinde de etkili partilerin olması ve KYB içerisinde açık liderlik tartışmasının olması bölgesel düzeyde de istikrarı etkilemektedir. KYB içerisindeki bu durum ise özel yatırımların diğer bölgelere kanalize olmasına yol açmaktadır. Bu durum ise iki bölge arasındaki refah düzeyini etkilediği gibi sosyal tabanların siyasete olan baskını arttırmaktadır. Sonuç olarak seçimlerin ekim ayında yapılmasının yüksek ihtimal olduğu görülmektedir. Ancak kronikleşen sorunlar, seçimlerin ardından hükümet kurulma sürecini ve sonrasını etkileme potansiyeline sahiptir. Hatta sorunların çözümünün mümkün görülmediği ve bu çözümsüzlüğün iç dengesizliğe yol açtığı ve IKBY'nin Irak'a göre sahip olduğu görece istikrarın da bu nedenle tehlike altında olduğu söylenebilir. ■